

ბოტანიკა

Botany

გვარი ასფოდელოს (*Asphodeline Reichenb.*) წარმომადგენლები საქართველოს ეროვნულ ბოტანიკურ ბაღში

როზა ბიძინაშვილი-ბიოლოგიის აკადემიური დოქტორი

საკვანძო სიტყვები-არეალი, ხოროტიპი, ჰაბიტატები, პოპულაცია, კულტივირება

რეზიუმე

სტატიაში ყურადღება გამახვილებულია ყვითელი და ყირიმული ასფოდელოს მორფოლოგიურ ნიშან-თვისებებზე, მნიშვნელობაზე, არეალზე, ხოროტიპზე, ჰაბიტატებზე, ეკოლოგიურ მაჩვენებლებზე, მათი კულტივირების შესაძლებლობებზე, გამრავლების ხერხებზე, აგროტექნიკაზე, მავნებლებსა და დაავადებებზე და მათ საწინააღმდეგო ბრძოლის ღონისძიებებზე.

შესავალი

მიუხედავად იმისა, რომ თანამედროვე მედიცინის არსენალი დღითიდღე იზრდება და ივსება ახალი ეფექტური და ძლიერმოქმედი ქიმიური პრეპარატებით, სამკურნალო მცენარეების მიმართ ინტერესი მუდმივად მატულობს და მათი გამოყენება სულ უფრო ფართო მასშტაბებს იძენს. ამჟამად სამკურნალოდ გამოიყენება ჩვენთან მოხარდი მცენარეების დაახლოებით მეთექვსმეტი ნაწილი. ეჭვგარეშეა, დანარჩენი შეიცავს მრავალ გაუხსნელ, ჯერ კიდევ ამოუცნობ სამკურნალო საშუალებებს. აღსანიშნავია აგრეთვე, რომ ძველთაგანვე მედიცინაში ცნობილი მცენარეები, თანამედროვე მეთოდებით დეტალური გამოკვლევებისას, ავლენენ ახალ, აქამდე უცნობ სამკურნალო მოქმედებებს. ლიტერატურაში ჩნდება ცნობები, მცენარეების ახლად აღმოჩენილ დადებით მოქმედებებზე მრავალი ავადმყოფობის მიმართ, რომლებიც სხვა საშუალებებით არ ექვემდებარებიან განკურნებას. ამგვარად, ყურადღება მათ მიმართ ყოველდღიურად იზრდება, ხოლო მათი დამზადების უმთავრეს წყაროს ბუნებრივი პოპულაციები წარმოადგენს, რის გამოც ჩვენს თვალწინ ნადგურდება ბუნების ფასდაუდებელი საუნჯე - როგორც სამკურნალო, ასევე დეკორატიული თუ თვალსაზრისით გამორჩეული მცენარეები.

ინტენსიური ანთროპოგენური ზემოქმედებისა და მცენარეების არაკონტროლირებადი შეგროვების შედეგად, დადგა დრო მედიცინაში ფართოდ გამოყენებული მცენარეების მასობრივი კულტივირებისა. სადღეისოდ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში შექმნილია სპეციალიზირებული მეურნეობები და საცდელი სადგურები, სადაც ხდება სამკურნალო მცენარეების საერთო რაოდენობის 50%-ის კულტივირება. აღსანიშნავია, რომ სამკურნალო მცენარეების წარმოების განვითარება დიდ ხარჯებს არ ითხოვს, თუმცა ფრიად შემოსავლიანია. მაგ., ჩინელები თვლიან, რომ ჟენშენის გამოზრდა 50-ჯერ ხელსაყრელია, ვიდრე ხორბლის მოყვანა. სამკურნალო მცენარეების მოშენება შესაძლებელია როგორც მინდვრებზე, ისე მდელოებსა და სოფლის მეურნეობისათვის გამოუსადეგარ სხვა ფართობებზე. მრავალწლოვანი ბალახოვანი სამკურნალო მცენარეების კულტივირება შესაძლებელია ციცაბო ნაკვეთებზეც, რაც ხელს უწყობს რიეთამორის გაკორდებას და ნიადაგის ეროზიისაგან დაცვას. ბუჩქების დარგვა ხელსაყრელია ხეობებისა და ღელეების გასწვრივ, სადაც ნიადაგის მოხვნა მიზანშეუწონელია, ხოლო საქონლის მოვებას მოყვება ნაყოფიერი ფენის ჩამორეცხვა ნიადაგის გადატკეპნის გამო.

სამწუხაროდ, სადღეისოდ საქართველოში სამკურნალო მცენარეების კულტივირებას სათანადო ყურადღება არ ექცევა, იმ დროს, როდესაც ამ დარგის განვითარება ნაწილობრივ მაინც გამოასწორებდა არსებულ ეკონომიკურ ვითარებას.

კულტურაში დანერგვის თვალსაზრისით სათანადო ყურადღებას იმსახურებს ასფოდელოსებრთა ოჯახის (**Fam. Asphodelaceae**) რელიქტური გვარის ასფოდელოს (*Asphodeline* Reichenb.) 2 სახეობა - ყვითელი (*Asphodeline lutea* (L.) Reichenb.) და ყირიმული (*Asphodeline taurica* (Pall. ex Bieb.) Kunth), რომლებიც დეკორატიული და სამკურნალო თვისებებით გამოირჩევიან.

ასფოდელო უძველესი ხმელთაშუაზღვეთური სამყაროს მცირერიცხოვანი გვარია, მსოფლიოში წარმოდგენილია 15-მდე სახეობით. უმთავრესად ლოკალიზებულია დასავლეთ ხმელთაშუაზღვეთის მთიანეთის კირქვიან რეგიონებში. ვიწრო ეკოლოგიური, სპეციალიზირებული მცენარეებია, ძირითადად ლიტოფილები. საქართველოში ბუნებრივად 3 სახეობაა გავრცელებული, მათ შორის ერთი – ერთწლოვანია, თბილისის მიდამოებში იზრდება - 2 [1].

გვარის სახელწოდება - **Asphodeline** ბერძნულია, მიენიჭა გვარ **Asphodelus**- თან მსგავსების გამო.

კვლევის მიზანი, ობიექტი და მეთოდისა

კვლევის მიზანს წარმოადგენდა საქართველოში ბუნებრივად გავრცელებული გვარი ასფოდელოს რელიქტური და იშვიათი სახეობების (*Asphodeline lutea* და *A. taurica*) ძირითადი ადგილსამყოფლებისა და ჰაბიტატების გამოვლენა, არსებული პოპულაციების შეფასება, კულტურის პირობებში გამრავლების ხერხების დადგენა და აგროტექნიკური ღონისძიებების შემუშავება.

საკითხი შეისწავლებოდა მარშრუტული მეთოდით. მიზნობრივი საველე გასვლები ტარდებოდა წლის სხვადასხვა დროს, ხშირად განმეორებით. კვლევის პროცესში ფიქსირდებოდა ბიოჯგუფები, ფენოფაზები, ჰაბიტატები. ბოტანიკური კვლევისას სახეობის სიხშირე-დაფარულობა აღირიცხებოდა ინდივიდთა დათვლის მეთოდით, ზოგჯერ - ვიზუალურად, დაკავებული ფართობის მითითებით. ასევე დრუდეს შკალის სისტემით, რომელიც ძალზე მოსახერხებელია საველე პირობებში.

შრომის ძირითადი ნაწილი

Asphodeline lutea (L.) Reichenb. (*Asphodelus luteus* L.) – ყვითელი ასფოდელო

ბოტანიკური დახასიათება: მრავალწლოვანი, მოკლე ფესურიანი ბალახოვანი მცენარეა. ღერო 35-90 სმ სიმაღლისაა, სქელი, მარტივი, მთელ სიგრძეზე უხვად შეფოთლილი. ფოთლები ხაზურია, სამწახნაგოვანი, კიდეებზე გლუვი, 10-15 სმ სიგრძის და 0,8 სმ სიგანის; ყვავილები გრძელ და ხშირყვავილიან მტევანადაა შეკრებილი, ზიგომორფულია, ყვითელი ან მომწვანო-ყვითელი, 3-4 სმ

დიამეტრის, ჩვეულებრივ ორ-ორი ან სამ-სამი სიფრიფანა მურა ფერის თანაყვავილების ილღობში განლაგებული. ყვავილსაფარი გვირგვინისებრია, 6 ფოთლიანი, რომლებიც მოგრძოა, ძირში მოკლე მილად შეზრდილი, თანაყვავილებს აღემატება; ნაყოფი ფართო და მოკლე ელიფსური, სამბუდიანი კოლოფია. თესლი მსხვილია, გვერდებჩაზნექილი, ზურგის მხარეს აშკარად გამოსახული ორი ღარით, წვრილბორცვიანი და წერტილოვანი ზედაპირით [1].

ფენოლოგია: ყვ. IV-V; ნაყ. VI-VIII.

მნიშვნელობა: მნიშვნელოვანია მეყვავილეობაში ფართოდ დასანერგად, როგორც იშვიათი, ფრიად დეკორატიული მცენარე. ფესვები და ფოთლები მდიდარია სახამებელით, ხალხურ მედიცინაში ფესურებს იყენებენ ძლიერ შარდმდენ და საერთო გამაძლიერებელ საშუალებად; გარეგანად - ჩირქგროვებისა და მუნის სამკურნალოდ [2].

“ორფიკულ არგონავტიკაზე” დაყრდნობით, კურტ შპრენგელი (1766-1833) მედიცინის მსოფლიო ისტორიის 5 ტომიან შრომაში, რომელშიც იგი მსოფლიო მედიცინის ისტორიას “უძველესი კოლხური მედიცინის” გადმოცემით იწყებს, ასახელებს მედეას სამკურნალო მცენარეთა ბაღს და მის მცენარეებს, რომელთა რიცხვი 40-ს აღწევს; “პონტო განთქმული იყო მთელ ანტიკურ სამყაროში თავისი შხამიანი და სამკურნალო ბალახების სიუხვით” – წერს კ. შპრენგელი. აღნიშნულ მცენარეთა სიაში ფიგურირებს ასფოდელოც [3].

თანახმად მ. შენგელიასი [4], “ორფიკული არგონავტიკის” მიხედვით – “ასფოდელო წმინდა მცენარეა, რომელიც ირგვება საფლავებზე და ოცნებათა (სიზმართა) ქვეყანაში იზრდება, სადაც სულები ცხოვრობენ და მიცვალებულთა ჰაეროვანი სახეებია”. ასფოდელოსის მდელი ნახსენებია აგრეთვე ჰომეროსთან: რომ “ფეხმარდი ეაკიდის სული წავიდა დიდი ნაბიჯებით ასფოდელოს მდელსაკენ”. ბერძნული მითოლოგიის მიხედვით, რაც ჰომეროსის “ოდისეაში” დასტურდება, ასფოდელოს ველი ითვლება ქვესკნელის სამეფოს იმ ადგილად, სადაც მიცვალებულთა სულები იმყოფებიან, ხოლო ქვესკნელის სამეფოს გამგებლად ბერძნული მითოლოგია ჰეკატეს თვლის, რომელიც კოლხეთის მეფის აიეტის მეუღლეა.

ასფოდელოს მეტად საინტერესო განმარტებას იძლევა სულხან-საბა ორბელიანი: “ასფოდელოს ნერგსა იტყვის, ასფოდელოს სამოთხესა იტყვის, ასფოდელოს სავსებასა იტყვის, ასფოდელოტი სახელი არს მწვანილისა, რომლისა სუნი სუნნელი და ფერი შვენიერი და ძირი მისი წამალი სარგებელი” [5]. რითიც გამართლებულია მისი მოხვედრა მედეას სამკურნალო მცენარეთა ბაღში.

ხოროტიპი: აღმოსავლეთ ხმელთაშუაზღვეთური. აწერილია სიცილიიდან.

საერთო გავრცელება: ყირიმი, სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპა, სამხრეთ კავკასია, ხმელთაშუაზღვის მხარე, მცირე და წინა აზია, ჩრდ. აფრიკა.

კავკასია: ჩრდ. კავკ.: დას., ცენტრ.; სამხრ. კავკ: შავი ზღვის სანაპირო, აზერბაიჯანი, სომხეთი.

საქართველო: დიზუნქციური არეალითაა წარმოდგენილი. სპორადულადაა გავრცელებული აფხაზეთში, რაჭა-ლეჩხუმში, იმერეთში, აჭარაში, ქართლში, გარე კახეთში.

თბილისის შემოგარენში ჩვენს მიერ ადრეულ წლებში ასფოდელოს უმნიშვნელო პოპულაციები მიკვლეულ იქნა საგურამოს ქედზე (ზედაზენი), ზღვ. დ. 1100 მ სიმაღლეზე, სამხრეთის ექსპოზიციის ღია ღორღიან ადგილზე, დეგრადირებულ მუხნარ-ჯაგრცხილნარ ფორმაციაში (15-მდე ინდივიდი), კოჯორ-პანტიანის მხარეს მუხნარში ღია ადგილზე პორფირიტის კლდეზე რამდენიმე ძირი და მცხეთის მიდამოებში (ბებრის ციხის მიმდებარე ფერდობი).

ჰაბიტატი: სინათლის მოყვარული მცენარეა, მეზო-ქსეროფიტი, კალცეოფილი, პეტროფიტი. იზრდება ღია ადგილებში, სამხრეთისა და აღმოსავლეთის ექსპოზიციის კლდოვან, ქვიან და ღორღიან ეკოტოპებზე, სტეპებში, გამეჩხერებულ მდელოებზე, ფიჭვნარ, მუხნარ ტყეებში, ტყის პირებში, მთის ქვედა და შუა სარტყელში.

პოპულაციების რიცხოვნობა და სტრუქტურა: იშვიათ სახეობათა რიცხვს მიეკუთვნება. განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაა თბილისის მიდამოებში, სადაც სახეობას გაქრობა ემუქრება. გვხვდება ერთეულად ან მცირე ჯგუფებად. დაკავებული ფართობი და მასთან ერთად რიცხოვნობა უკიდურესად მცირეა, ინდივიდთა საერთო რაოდენობა რამდენიმე ათეულით თუ განისაზღვრება.

რიცხოვნობის შეცვლის მიზეზები: ძირითადი ლიმიტირების ფაქტორი თვით მცენარის ბიოლოგიაში დევს (დაბალი კონკურენტუნარიანობა), რომელსაც ემატება ადამიანი (მაღალი დეკორატიულობის გამო იკრიფება სათაიგულედ). სადღეისოდ მცენარე როგორც ჩანს ანთროპოგენური სტრესის გამო, ძნელად მისაწვდომ კლდე-ტყის კომპლექსებშია შემორჩენილი.

პოპულაციების დაცვისა და შენარჩუნების ღონისძიებები: ბუნებაში პოპულაციების შენარჩუნების, გამრავლებისა და დაცვის მიზნით, უნდა აიკრძალოს მცენარის ყოველგვარი შეგროვება გარდა სამეცნიერო მიზნებისა. სხვა მცენარეთა ფიზიკური კონკურენციისა და ალელოპათიური მოქმედების გამორიცხვის მიზნით, სასურველია რომელიმე პოპულაციაში შეიქმნას ნახევრად კულტურული პირობები (გაფხვიერება, სხვა მცენარეებისაგან განთავისუფლება და სხვ.).

შენიშვნა: საწყისი მასალა ჩვენს მიერ შეგროვდა გასული საუკუნის 80-იან წლებში, მცხეთის რაიონში, მდ. არაგვის მარჯვენა სანაპიროზე, ბებრისციხის მიმდებარე მონაკვეთებზე. თუმცა ციხის სარესტავრაციო სამუშაოების ჩატარების შემდგომ, ასფოდელოს აღნიშნულ პოპულაციას ვეღარ მივაგენით.

***Asphodeline taurica* (Pall. ex Bieb.) Kunth (*Asphodelus tauricus* Pall. ex Bieb.)– ყირიმის ასფოდელი**

ბოტანიკური დახასიათება: მრავალწლოვანი ფუნჯაფესვიანი ბალახოვანი მცენარეა. ღერო 60-80 სმ სიმაღლისაა, მარტივი, უხვად შეფოთლილი. ფოთლები ხაზურ-სადგისისებრი ფორმისაა, კიდეებდაკბილული, წვრილკბილებიანი, ღერომხვევი. ყვავილები შეკრებილია 25-30 სმ სიგრძის ხშირყვავილებიან მტევნისებრ ყვავილედებად; ყვავილსაფარი გვირგვინისებრია, თეთრი, ოდნავ ზიგომორფული, 2 სმ სიგრძის. თანაყვავილები ვერცხლისფერია, დიდი ზომის, კვერცხისებრი და გრძლად წაწვეტებული. ნაყოფი სამბუდიანი თითქმის ბურთისებრი კოლოფია, იხსნება ბუდეებით. თესლი 5 მმ სიგრძისაა, მოშავო-რუხი ფერის, მოგრძო-სამწახნაგოვანი, ოდნავ ბორცვიანი და წერტილოვანი ზედაპირით [1].

ფენოლოგია: ყვ. IV-VI; ნაყ. VI-VII.

მნიშვნელობა: ფრიად დეკორატიული მცენარეა. შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ქვიანი ალპინარიუმების გასაფორმებლად.

ხოროტიპი: რელიქტური სახეობაა, ევქსინური ელემენტი. აწერილია ყირიმიდან და კავკასიიდან. ტიპი უცნობია.

საერთო გავრცელება: ყირიმი; კრასნოდარის მხარე - ტამანის ნახევარკუნძული, სტავროპოლის მხარე, კავკასიის მინერალური წყლების რაიონი, ყარაჩაევო-ჩერქეზეთი, ხმელთაშუა ზღვის მხარე; მცირე აზია და ბალყარეთი.

კავკასია: ჩრდ. კავკ.: დასავლეთი და ცენტრალური ნაწილი. სამხრ. კავკ.: შავი ზღვის სანაპირო, ჩრდ. სომხეთი.

საქართველო: ჯავახეთი (თეთრობის მთა, ქმნის დაჯგუფებებს).

ჰაბიტატი: იზრდება მთის შუა და სუბალპურ სარტყელში ქვიან, კლდოვან, კირქვიან ეკოტოპებზე, ხევების ფერდობებზე, ფიჭვნარში.

პოპულაციების რიცხოვნობა და სტრუქტურა: იშვიათ სახეობათა რიცხვს მიეკუთვნება. დაკავებული ფართობი და მასთან ერთად რაოდენობა უკიდურესად მცირეა. დამახასიათებელია რიცხოვნობის რყევადობა წლების მიხედვით. პერიოდულად სახეობა ვითარდება დარღვეულ ტერიტორიებზე, დაბალი კონკურენციიდან გამომდინარე [6].

რიცხოვნობის შეცვლის მიზეზები: სახეობის შემცირების მიზეზს წარმოადგენს თეთრობის ქედის ნგრევა, ტერიტორიის სამეურნეო ათვისებისა და კირის მოპოვების მიზნით, მათი ეროზია რეკრეაციული გადატვირთვისა და საქონლის მოვებიდან გამომდინარე, ანთროპოგენური სტრესი, მაღალდეკორატიულობის გამო სისტემატიურად ხდება მათი ამოთხრა და ბაღებში გადატანა. მცენარეების რიცხოვნობის შემცირება აღინიშნება დასახლებულ პუნქტებთან ახლოს. სახეობა შემორჩენილია ძნელად მისაწვდომ კლდე-ტყის კომპლექსებში.

პოპულაციების დაცვისა და შენარჩუნების ღონისძიებები: შეტანილია საქართველოს [6], რუსეთის ფედერაციის [7], კრასნოდარისა [8] და სტავროპოლის მხარის [9] წითელ წიგნებში. აუცილებელია სახეობის დაცვა მის მთელ არეალში, ხოლო საქართველოს ფარგლებში, სასურველია ბოტანიკური აღკვეთილის ორგანიზაცია მის ძირითად ადგილსამყოფელში - თეთრობის ქედზე.

შენიშვნა: საწყისი მასალა ჩვენს მიერ შეგროვდა გასული საუკუნის 80-იან წლებში, ჯავახეთში, თეთრობის ქედზე, კირქვიან ეკოტოპებზე. კულტურიდან ამოვარდა 90-იანი წლების დასასრულს. ამჟამად, კოლექციაში სახეობა აღდგენილ იქნა თესლით გამრავლების გზით.

კულტივირება: ასფოდელოს სახეობები კულტურაში დიდიხანია რაც მოჰყავთ. ყინვა და გვალვაგამძლე მცენარეებია. კარგად ვითარდებიან ქვიშნარ ან თიხნარ ნიადაგებზე. ჰელიოფიტებია, მომთხოვნია კაშკაშა მზის სინათლისადმი, რის გამოც სასურველია, რომ ნაკვეთი მდებარეობდეს პირდაპირი მზის სხივების არეში. დარგვის წინ ნიადაგს ანოყიერებენ კომპოსტით, შემდგომ პერიოდში შედარებით მწირ ნიადაგებზე სასურველია ვეგეტაციის პერიოდში კომპლექსური მინერალური სასუქების შეტანა, არა უმეტეს ორჯერადისა. აქტიური ყვავილობის პერიოდში საჭიროებს უხვ მორწყვას, შემდგომში საკმარისია გრუნტის ტენიანობის შენარჩუნება, მორწყვას ატარებენ ჩვეულებრივ კვირაში არა უმცირეს 2-3 -ჯერად. ვერ იტანენ გრუნტის წყლებს, რის გამოც აუცილებელია კარგი დრენაჟის უზრუნველყოფა.

მრავლდება როგორც თესლით, ასევე ვეგეტატიურად, ფესურების დაყოფით, რომელიც პრიორიტეტულია.

თესლით გამრავლების შემთხვევაში, თესვას ატარებენ ადრე გაზაფხულზე. ახდენენ აღმონაცენის ჯგუთვას ცალკეულ ქოთნებში, გაზაფხულის დასასრულს, ჩითილებს რგავენ მუდმივ ადგილას.

ვეგეტატიურ გამრავლებას ახდენენ შემოდგომის დასაწყისში ბუჩქების დაყოფით. ამ მიზნით აუცილებელია სადედედ სრულიად ჯანმრთელი მცენარეების გამოყენება. დარგვის წინ რეკომენდებულია შეიქმნას 5 სმ სიმაღლის კომპოსტის ბალიშები, ორგანული სასუქის დამატებით. აუცილებელია დარგვები ჩატარდეს ამალღებულ, კარგი დრენაჟის მქონე ნაკვეთებზე. მცენარეების დაყოფით გამრავლებას მიმართავენ 4-5 წელიწადში ერთხელ.

ძლიერი მცენარეებია, მდგრადი მავნებლებისა და დაავადებების მიმართ. იშვიათ შემთხვევაში ზიანდება ბუგრების, ლოკოკინების, ლოქორას მიერ, შეიძლება დაზიანდეს ფოთლისეული ნემატოდებითაც. პრობლემები შემდეგი სახისაა: ლოკოკინები და ლოქორა იკვებება მცენარის ფოთლებით, რაც იწვევს მათ დასუსტებას და მცირდება დეკორატიულობის ხარისხი. საბრძოლველად იყენებენ სპეციალურ საჭერებს და ბარიერებს, ასევე ანადგურებენ ხელით.

ფოთლისეული ნემატოდები პარაზიტირებენ მცენარის მიწისზედა ორგანოებზე, ჩვეულებრივ ფოთლებზე, აღწევენ მცენარეულ ქსოვილებში, რაც იწვევს მოყვითალო-მურა ლაქების წარმოქმნას და ფოთლების თანდათანობით ხმობას. პროფილაქტიკისათვის აუცილებელია ვერიდოთ ნაკვეთის ზედმეტ დატენიანებას, განსაკუთრებით დაბალი ტემპერატურის დროს [10].

ბუგრები იწვევს მცენარის ყლორტებისა და ფოთლების დეფორმაციას, წარმოიქმნება დამახასიათებელი ნაფიფქი, შენელებულია კოკრების წარმოქმნა ან საერთოდ არ ვითარდება, არ მწიფდება ნაყოფები. ხშირ შემთხვევაში ბუგრებით დაზიანებულ მცენარეს არ ძალუძს ზამთრის გადატანა. პროფილაქტიკა მდგომარეობს ნაკვეთის სწორ შერჩევაში, გამხმარი ფოთლებისა და მცენარეების დროულ მოცილებაში. ბუგრებთან საბრძოლველად იყენებენ ინსექტიციდურ და მიკრობიოლოგიურ პრეპარატებს [11].

ლიტერატურა

1. საქართველოს ფლორა XVI, გამოცემა მეორე. "უნივერსალი", თბილისი, 2011
2. Ролловъ А. Х. Дикорастущие растения Кавказа, их распространение, свойства и применение. Типография К. П. Козловского. Тифлисъ, 1908.
3. სალუქვაძე ს. წამალმცოდნეობა ძველ საქართველოში და მისი შემდგომი განვითარების გზები უძველესი დროიდან XX საუკუნამდე. „ხელოვნება“, თბილისი, 1987.
4. მ. შენგელია უძველესი კოლხურ-იბერიული მედიცინა. თბილისი, 1979.
5. სულხან-საბა ორბელიანი ლექსიკონი ქართული. წიგნი I. „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1966.
6. საქართველოს სსრ წითელი წიგნი. „საბჭოთა საქართველო“. თბილისი, 1982.
7. Красная книга Российской Федерации (Растения и грибы). М. 2008.
8. Красная книга Краснодарского края. Изд. 2-е, Краснодар, 2007.
9. Красная книга Ставропольского края. Т.1. Ставрополь, 2002.
10. როზა ბიძინაშვილი ერთლებნიანი სამკურნალო გეოფიტების კულტივირების პერსპექტივები. „მწიგნობარი“. თბილისი, 2018.
11. <http://101dizain.ru/wiki/plant/klumb/asfodelina.html>

Representatives of Genus *Asphodeline* Reichenb. in the National Botanical Garden of Georgia

Roza Bidzinashvili - Academic Doctor of Biology

Key words: areal, chorotype, habitats, populations, cultivation

Abstract

Two species of a relic genus *Asphodeline* Reichenb (Fam. *Asphodelaceae*) - *Asphodeline lutea* (L.) Reichenb. and *Asphodeline taurica* (Pall. Ex Bieb.) Kunth that are well adapted to Tbilisi's semiarid climate have been introduced to the collection area of the National Botanical Garden of Georgia for years.

Asphodeline is one of the few species in the ancient Mediterranean, which is represented with about 15 species worldwide. It is mainly localized in the limestone mountainous regions of the western Mediterranean. They are narrow ecological, specialized plants, mainly lithophiles. They are distinguished for their decorative and medicinal properties. There are three species naturally spread in Georgia.

The plants are frost and drought resistant. They are less demanding and develop perfectly on sandy or loamy soils. They require bright sunlight, so the plot is desirable to be located in the area of direct sunlight. During the active flowering period the plants need to be watered regularly and afterwards the soil moisture should be maintained. Watering is usually carried out not less than 2-3 times a week. They cannot tolerate groundwater and that is why good drainage is necessary.

The plants are well propagated by means of seeds as well as by vegetative method. Propagation by dividing roots is a priority.

The article focuses on the morphological features, importance, areal, chorotype, habitats, ecological characteristics, cultivation potential, propagation methods, agro-techniques, pests and diseases, ways to combat them and the morphological features of *Asphodeline lutea* (L.) Reichenb. and *Asphodeline taurica* (Pall. Ex Bieb.) Kunth.